

**Maloniai kviečiame
būti „Žygaičių“ monografijos bendraautoriais,
talkinininkais, rėmėjais,
KVIEČIAME PRISIDĖTI KAS KUO GALI**

Visus, neabejingus Tėvynei ir savo gimtinei, maloniai kviečiame prisidėti prie rengiamos monografijos: teikti nuotraukų, patiems parašyti straipsnių ar pakalbinti tai daryti kitus, pateikti patarimų ir siūlymų. Taip pat kviečiame finansiskai remti knygos leidimą – be visuomenės supratimo ir pasiaukojimo knygos neįstengsime išleisti, nes didžiąją dalį leidinio sąmatos sudaro neatlygintina parama. Iš anksto nuoširdžiai dėkojame už pagalbą ir suteiktą paramą. Visi, ku nors prisidėjusieji ir rėmėjai, bus garbingai įrašyti knygos rėmėjams skirtuose puslapiuose, įvardijant konkretų kiekvieno indėlį. Apie suteiktą ženklensnį indėlį ar paramą bus informuojama visuomenė.

„Lietuvos valsčių“ serijos monografijų rengimo darbus iki maketo sukūrimo leidykla įsipareigoja atlikti savomis ir (ar) skolintomis lėšomis net ir esant nepakankamam finansavimui, tačiau knygos tiražą bus galima spausdinti tik gavus pakankamą paramą ir visą leidinio sąmatinę sumą, t. y. tik užsakovams bei rėmėjams įvykdžius finansinius įsipareigojimus ir faktiškai gavus visas monografijai trūkstamas lėšas.

Viešajai įstaigai „Versmės“ leidyklai už jos vykdomą pelno nesiekiančią veiklą – Lietuvos istorijos ir tradicinės kultūros monografijų serijos „Lietuvos valsčiai“ rengimą bei su tuo susijusią mokslinę veiklą – 2004 m. yra suteiktas paramos gavėjo statusas, todėl knygos leidybai galite skirti ne tik minėtą, bet ir savo 2 proc. pajamų mokesčio paramą.

Finansinę paramą knygai galima pervesti VšĮ „Versmės“ leidyklai, kodas 122732630, į atsiskaitomąją sąskaitą AB „Citadele“ banke LT02729000005467101, nurodant: Parama monografijai „Žygaičiai“, arba perduoti grynaisiais leidyklos buhalterijoje.

„Versmės“ leidyklos adresas
Geležinkelio g. 6, 02100 Vilnius.
Telefonai: 85 2130623 (ir faksas), 8698 09077.
Leidyklos vadovo Petro Jonušo tel. 8698 20707.
Elektroninio pašto adresas leidykla@versme.lt,
leidyklos internetinė svetainė www.versme.lt.

Lankstinukas parengtas 2012-ųjų birželį.

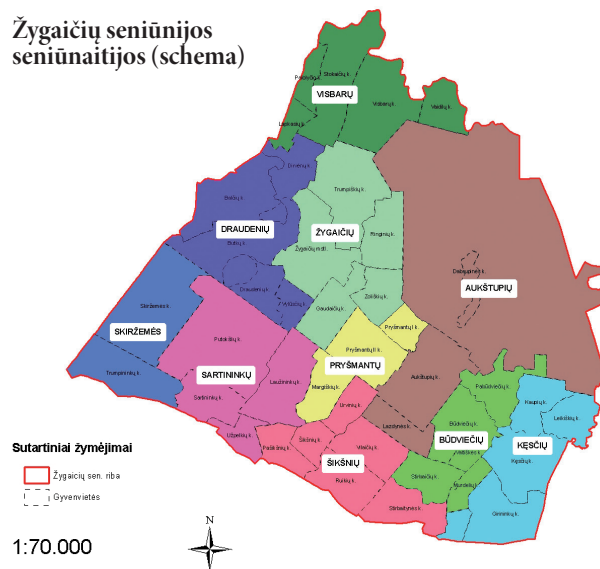

XIV a. „Žygaičių liūtas“.
Skulptūra rasta 1931 m. Žygiaičių
parapijoje (Tauragės apskr.) ties
klebonija, prie Ežerūnos upelio.
Juozo Kuisio asmeninio archyvo nuotr.

Žygiaičių bažnyčia 2009 m. Vladislavo Petrausko asmeninio archyvo nuotr.

**Žygiaičių seniūnijos
seniūnaitijos (schema)**

LIETUVOS VALSČIAI

Žygiaičių dūdoniai Draudenių ežere 1928 m. Juozo Kuisio asmeninio archyvo nuotr.

MONOGRAFIJA

Rengiama „Žygaičių“ monografija, papildysianti „Lietuvos valsčių“ seriją – 100-tomį Lietuvos istorijos rašto paminklą

„Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ pažymima, kad Ariškiai – senovėje Prysmanų kaimo vietoje buvęs kaimas. Nuo 1385 m. kryžiuočių karo kelių į Lietuvą aprašymuose (Arisken, Ariskin) minimas kaip laisvųjų valstiečių gyvenvietė prie Ežerūonos upės, viena nedaugelio išlikusių Vokiečių ordino nusiaubtame Zemaitijos pietvakarių pakraštyje. Raginės komturų 1427 m. laiške nustatant sieną tarp Lietuvos ir Vokiečių ordino minimi Worischken (veikiausiai Ariškiai). 1561 m. sudarytame Jurbarko valsčiaus inventoriuje aprašyta Ariškėnų (Oryszkanskye) vaitystė, kurioje yra senasis Ariškių (Oryszki) kaimas. Pagal J. ir P. Prysmontaičių, valdžiusių po du valakus žemės, pavardę 1562 m. inventoriuje kaimas jau vadinamas Prysmontaičiais (Prysmatayci, Przysmutayci).

Žygaičiai rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą minimi Jurbarko dvaro inventoriuje 1561 m. Tuo metu kaimui priklausė septyniolika valakų, penkiolika kiemų ir smuklė. Kad šioje vietoje gyvenama nuo seno, liudija čia rastas naujojo žalvario amžiaus (VI periodo) žalvarinis baltiško tipo įmoninis kirvis su išgaubtu įmovos galu, saugomas Vytauto Didžiojo kultūros muziejuje.

Dvarų magazinus kontroliavo valdžia, bet dažnai grūdus suvartodavo dvaro administracija arba išieškodavo prižiūrėtojai – magazininiai. Sartininų valsčiuje, kuris buvo Zubovo bendruomenės administracinis centras, valstiečiai parašė skundą prieš Taikos tarpininką, kad nekontroliuoja seniūno magazinierių J. Prišmanto ir J. Bučinskio. 1869 m. jie iš kaimo magazino išieškojo 208 ketvirčius javų ir kaimui padarė didelių nuostolių.

1864 m. uždraudus lietuvišką spaudą, bažnytkaimis, būdamas pasienyje, tapo lietuviškos spaudos gabenimo į Lietuvą savotišku centru. Kauno gubernijoje iš pradžių buvo penkios, tarp jų ir Tauragės (su Sartininų perėjimo punktu), muitinės. Lietuvos valstiečiai, pasienio gyventojai, turėdami vadinamuosius legitimacinius bilietus – terminuotus leidimus sienai pereiti, grįždami iš Prūsų neretai gabendavosi lietuviškos spaudos, todėl įkliūdavo.

Daug nuveikė Žygaičių bažnyčios klebonas kunigas Vincentas Norvaiša, gimęs apie 1825 m. ir kilęs iš Panevėžio apskrities bajorų. 1858 m. jis susipažino su Tilžės dekanu J. Zabermanu, kuris nuo 1867 m. Tilžėje ėmė spausdinti lietuviškas knygas. 1864 ar 1865 m. V. Norvaiša Sartininuose susitiko su Ropkojų filijos kunigu Antanu Brundza.

Vyskupui M. Valančiui organizavus lietuviškos spaudos spausdinimą Tilžėje ir jos gabenimą į Kauno guberniją, A. Brundzai nuo 1867 m. teko vienas svarbiausių vaidmenų. Jis su pagalbininkais rūpinosi M. Valančiaus rankraščių pristatymu J. Zabermanui ir jų redaktoriui V. Norvaišai. Pro Sartininų užkardą lietuviškos knygos buvo gabenamos į Žygaičius

1937 m. Žygaičių valsčiaus valdyba. Pirmoje eilėje iš kairės: pašto viršininkas Leonas Olberkis, nuovados viršininkas Čiužas, valsčiaus viršaitis Juozapas Paulius, valsčiaus sekretorius Slapšys. Antroje eilėje: Jucikas, Stasys Balčiauskas, Karbauskas, neatpažintas, Antanas Nausėda. Juozo Kuisio asmeninio archyvo nuotr.

ir Žvingius. Spaudos draudimo metais per sieną A. Brundzos vežėjo S. Peteraičio, Ropkojų gyventojų S. Kulakausko ir kitų pergabentos knygos būdavo slepiamos pas V. Norvaišą Žygaičiuose. Jis jas platino vietoje arba per tarpininkus siųsdavo M. Valančiui į Kauną. Tai dažnai darydavo Žygaičių klebonijos žemės nuomininkas (pusininkas) Kačionas (Kočianas), kuris bendradarbiavo su knygnešiu Stasiu Račiūga.

Žygaičiuose lietuviškas knygas platino Antanas Keršulis. Apie 1867 m. M. Valančius į savo knygnešių organizaciją įtraukė Žygaičių bažnyčios diakonu nuo 1867 m. dirbusį Vincą Butvydą. Klebonas V. Norvaiša, gavęs iš J. Zabermano per A. Brundzą redaguoti du M. Valančiaus rankraščius „Išz tamsybes wed tiktay kelis teisybes“ ir „Parspeimas apej szwenta siera“, patarėju dėl kalbos taisymo kvietėsi V. Butvydą.

Anksčiau vadintas Žygaičių kaimas yra prie Tauragės–Žvingių vieškelio. Šalia Žygaičių buvęs Gaudaičių kaimas pirmąkart minimas tame pačiame 1561 m. Jurbarko inventoriuje. Tada jam priklausė 13 valakų žemės, buvo 8 ūkiai. Šį kaimą išskirsčius į vienkiemius, daugelis ūkininkų sodybų liko tuščios. Nepriklausomybės metais Gaudaičiuose pradėjo kurtis pradžios mokykla ir pašto skyrius. Mokyklai vėliau pastatytas naujas pastatas, ant kurio pamatų dabar stovi kultūros namai. Ši kaimo dalis taip pat pradėta vadinti Žygaičiais.

1923 m. Žygaičiuose buvo 43 sodybos su 298 gyventojais. Buvo sveikatos punktas, kooperatyvas, smulkaus kredito draugija, kelios krautuvės ir amatų dirbtuvės. Miestelio planas – linijinis. Pažymėtina, kad miestelyje negyveno žydų. Žygaičiuose gyvavo įvairios organizacijos: šaulių būrys, jaunalietaiviai, pavasarininkai, tautininkai.

1932 m. ūkininkas V. Merkėlis, kasinėdamas Ežerūonos upės krante, rado puodą su sidabriniais ir variniais pinigais, datuojamais 1671 ir 1626 m., priklausiusiais Lietuvos–Lenkijos valstybei. Ežerūonos krante, greta statomos klebonijos, rastas akmeninis liūtas.

Valstiečių savivaldybė anksčiau buvo Sartininų bažnytkaimyje, kur turėjo apie 25 ha ūkį, ir vadinosi Sartininų–Žygaičių valsčiaus savivaldybe. Tada valsčius vienijo 37 gyvenvietes, 824 ūkius ir 5 265 gyventojus.

1937 m. savivaldybė savo nuosavybę likvidavo ir buvusiuose Gaudaičiuose pasistatė dviaukštį mūrinį namą. Čia perkelta savivaldybė pavadinta Žygaičių valsčiaus savivaldybe. Šiuose namuose įkurdinta ir

Pirmoji komunija Žygaičiuose 1934 m. birželio 21 d. Centre – klebonas Juozapas Martusevičius. Juozo Kuisio asmeninio archyvo nuotr.

policijos nuovada. Gaudaičių vardu buvo vadinami tik atskiri vienkiemiai. Valsčiaus centru Žygaičiai buvo iki 1950 m.

1970 m. Žygaičiuose buvo dvi parduotuvės, valgykla, ryšių skyrius, ambulatorija (1953–1967 m. – ligoninė), vidurinė mokykla, kultūros namai (nuo 1960 m.), biblioteka (nuo 1945 m.).

1999-aisiais atidarytas Žygaičių bendruomenės centras.

Rengiama monografija apie Žygaičius bus unikalus, didelės apimties – daugiau kaip 1 000 puslapių leidinys, pasakojantis apie kraštovaizdžio raidą, istoriją nuo seniausių laikų iki mūsų dienų. Norima sutelkti didelį autorių būrį, kad būtų parašyta kuo daugiau išsamių straipsnių, prisiminimų, surinkta nuotraukų, skirtų šiai tematikai: krašto gamta (klimatas, dirvožemis, augmenija, miškai, upės, ežerai ir kt.), šio krašto istorija, archeologijos paminklai, žemės ūkio raida, kaimai, dvarai, ūkininkai, verslininkai, senolių prisiminimai, okupacijų padariniai, išsivadavimo kovos, kultūra, švietimas (miestelio ir kaimų architektūra, kultūros įstaigos, mokyklos, bažnyčios), kultūrinis gyvenimas (šventės, papročiai, tradicijos, liaudies medicina, tautodailininkai), tautosaka, kalba, įžymūs žmonės bei garsiausias iš jų – Vaclovas Intas ir jo muziejus. Monografijoje bus šimtai nespaltuotų ir spalvotų nuotraukų, ji bus gausiai iliustruota piešiniais, žemėlapiais, dokumentų faksimilėmis, pateiktos muzikos kūrinių natos, asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės.

2012 m. liepos 9–15 d. rengiama kompleksinė lokaliųjų tyrimų ekspedicija į Žygaičius ir jų apylinkes. Istorikai, kraštotyrininkai, žurnalistai, rašytojai, gamtininkai, sociologai, kalbininkai, etnologai, tautosakininkai, fotografai lankysis įvairiose vietovėse, susitikis su vietos gyventojais, užrašys jų prisiminimus, rinks informaciją, nuotraukas, archyvinę medžiagą, skirtą būsimai monografijai. Jų gretose galite būti ir Jūs.

„Vermės“ leidykla kviečia visus šio krašto gyventojus padėti monografijos rengėjams surinkti kuo daugiau įdomios informacijos būsimai monografijai, kuri bus gražus paminklas šiam kraštui ir jo žmonėms. Šio paminklo nesukursime be Jūsų visų paramos ir prisidėjimo.

Monografijos „Žygaičiai“ vyriausioji redaktorė **Zita Jakienė**, tel. 8676 45453, elektroninio pašto adresas zita.jakiene@gmail.com